

ЮГОЗАПАДЕН
УНИВЕРСИТЕТ
„НЕОФИТ РИЛСКИ“

ФИЛОСОФСКИ
ФАКУЛТЕТ
БЛАГОЕВГРАД

❖ КАТЕДРА ПСИХОЛОГИЯ ❖

СТАНОВИЩЕ

от доц. д.н. Стоил Мавродиев, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление: 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и
възрастова психология“

Автор: Христина Недялкова

Тема: „Личностни характеристики и диференциални особености на
потребителското поведение в младежка възраст“

Научен ръководител: доц. д-р Билияна Йорданова – ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

1. Общо представяне на процедурата и докторантката

Представеният от докторантката Христина Недялкова комплект, включващ материали на хартиен носител, е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му, съдържа всички необходими документи, в т.ч. автореферат и публикации по темата. На база, на което считам процедурата за законосъобразна.

2. Актуалност на тематиката

Намирам темата на дисертационната разработка „Личностни характеристики и диференциални особености на потребителското поведение в младежка възраст“ за безспорно актуална, предвид консуматорското общество, в което младото поколение израства и формира своя светоглед и ценностна система.

Авторката умело представя научните наблюдения по темата до момента, в които се затвърждава виждането, че потребителските избори са възможен и приемлив способ за развиване на отличителност и изграждането на положителна Аз-концепция, както и че притежанията на индивидите се считат за елемент на тяхната идентичност.

В своя дисертационен труд Христина Недялкова си поставя за цел да изследва наличието на взаимовръзка между потребителското поведение, операционализирано чрез импулсивността и потребността от уникалност в младежка възраст, и личностните характеристики: самооценка, локус на контрол, нарцисизъм и възприет стрес, като стремежът е да установи кои от изследваните личностни характеристики са по-силно изразени при младежите в процеса на потребителското поведение.

В изследователското поле съществуват немалък брой изследвания, посветени на потребителското поведение в младежка възраст и същевременно на това индикации за необходимостта от още проучвания във връзка със спецификите и особеностите за изборите в потребителското поведение на поколение Z.

Определено приложеният изследователски подход е креативен.

3. Познаване на проблема

Христина Недялкова демонстрира високи нива на осведоменост и познаване на въпросите, свързани със същността на потребителското поведение, психологическите характеристики и особеностите на подрастващите, както и изследваните личностни конструкти в представеното проучване.

Важно да се отбележи е и фактът, че докторантката има дългогодишен професионален опит при консултирането на подрастващите в училищна институция, което от своя страна дава обяснение за успешно проведената и стриктно спазена процедура на осъщественото изследване на подрастващите в училищна среда.

4. Методика на изследването

Изложеният статистически анализ на събраните данни, както и самият изследователски дизайн на емпиричното изследване разкриват една добре обмислена концепция на дисертационния труд. Използвани са релевантни методи за емпирично събиране на данни, които включват: 1. Скала за самооценк, 2. Тест за локализация на контрола, 3. Въпросник за нарцисизъм NPI-40, 4. Скала на Барат за импулсивност – BIS – 11, 5. Скала за измерване на потребността от уникалност, 6. Скала за оценка на възприетия стрес.

Несъмнено извършените статистическите процедури съответстват на целта на изследването.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

В технически план дисертационният труд се състои от няколко части, разгърнати в 207 страници: увод, ясно обособени четири глави, заключение, библиография и 6 на брой приложения. Приложената литература справка съдържа 173 източника, от които 54 на кирилица, 114 на латиница и 5 електронни източника. По отношение на представеното съдържание трудът се характеризира със следните особености: В глава първа обстойно и компетентно са разгледани в теоретичен план водещите теории по отношение на потребителското поведение; психологическите особености на юношеството и младежката възраст; потребителското поведение в младежка възраст, а отделно на това в детайли са разгледани и импулсивността, и потребността от уникалност като детерминанти на потребителското поведение. Във втора глава докторантката представя извършения обзор на изследваните личностни характеристики и диференциални особености в младежка възраст при потребителското поведение, като тук изключително подробно са разгледани както в теоретичен аспект, така и в научен план извършените изследвания до момента по изследваните конструкти: 1.Самооценка; 2.Локус на контрол; 3.Нарцисизъм; 4.Импулсивност; 5.Потребност от уникалност; и 6. Възпреит стрес. На следващ ред глава трета и глава четвърта представят постановката и организацията на емпиричното изследване и анализа на получените резултати. В тях са изложени ясно, както изследователският дизайн, така и всички проведени процедури, анализи и интерпретации на получените данни, които представляват същността на дисертацията.

Поставените за разработка в труда ѝ изследователски задачи са във връзка с проучването и установяването на съвместните ефекти на самооценката, локуса на контрола и възприетия стрес върху импулсивността със средствата на стъпковия регресионен анализ; проучване на взаимовръзките между психопатната личностна организация, за измерител на която авторката ползва възприетите стойности на нарцисизма, и потребността от уникалност; извършено е и проучване на директните ефекти от изследваните конструкти върху потребността от уникалност и

импулсивността; Също така са установени и различия по някои социално-демографски фактори (пол, възраст, клас и сиблинги в семейството) във връзка с потребителското поведение и изследваните личностни конструкти на юношите.

Христина Недялкова изследва целенасочено в труда си издигнатите работни хипотези като важен извод е потвърждението на главната изследователска хипотеза за съществуващата взаимовръзка между потребителското поведение в младежка възраст и изследваните личностови характеристики.

Отбелязаните приноси на докторантката могат да бъдат обобщени по следния ред:

1. Актуален обзор на теоретичните концепции за потребителско поведение в младежка възраст;
2. Специално изследваната комбинация от конструкти, при които се търси установяване на взаимовръзки с потребителското поведение. Към момента не се открива подобно комплексно съчетание на изследваните личностови характеристики, което го прави уникално по своята същност.
3. Разширяване на научните наблюдения по темата за потребителското поведение при подрастващите;
4. Изследвани са голям брой лица (392) души на възраст между 15-19г.
5. Отваряне на възможности за по-нататъшно задълбочаване на изследването;
6. Както и възможност за изготвяне на стратегии и превантивни програми с цел формирането на по-разумно потребителско поведение сред юношите;
7. Съществен принос е и разглеждането на проблема, касаещ идентификацията сред младите хора, чрез потребителските избори, които те осъществяват.
8. Предоставени са актуални резултати по темата за импулсивността като една от водещите характеристики при младежите в потребителското им поведение, както и получените стойности, отразяващи зависимостта ѝ от съвместното влияние на локуса на контрола и възприетия стрес.
9. Друг принос е изследването на потребността от уникалност като характеристика сред юношите, тъй като тя е определено недостатъчно проучвана в българския социо-културен контекст.
10. На база получените резултати от осъществените психометрични процедури с инструменти с кроскултурна валидност е възможно тези скали да се използват и занапред като надеждни инструменти.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторантката

Представените 4 публикации са изцяло свързани с темата на дисертацията като същите са публикувани в научни електронни списания. Нямам съмнение, че изготвеният труд е лично дело на докторантката, както и че получените резултати и съпровождащите ги приноси при осъществените анализи са лична заслуга на Христина Недялкова.

7. Автореферат

Както в структурен, така и в съдържателен аспект авторефератът напълно коректно отразява основните части на дисертацията ѝ. В него са показани ключовите теоретични постановки, дизайнът и анализите на получените резултати. Представената графична материя е с много добро качество и категорично с висока полезност.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръчвам да се реализират още научни публикации по темата, които да отразяват и повече от получените статистически резултати и проведени анализи от изследователския труд, за да се даде възможност за по-обширно популяризиране от направеното до момента, което да допринесе за по-доброто изясняване и прецеждане на психологическите аспекти на потребителското поведение в изследвания възрастов период.

Отделно на това насърчавам докторантката към извършването на изложените от нея намерения за бъдещи изследвания по темата, някои, от които с прилагането на конкретен методически инструментариум за измерването на потребителското поведение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Христина Недялкова е осъществен на високо научно ниво, притежаващ оригинални приноси.

Установявам, че докторантката притежава много добри психологически и изследователски познания. Представените научни приноси са, както от теоретичен, така и от методологичен и приложно-практичен характер.

Предвид гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка и ще гласувам **ЗА** присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на **ХРИСТИНА НЕДЯЛКОВА** по област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология; докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

Дата: **01.02.2024 г.**

Изготвил становището:.....

/доц. д.н. Стоил Мавродиев/

OPINION

by Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev. Ph.D. D.Sc., - SWU "Neofit Rilski", Blagoevgrad

of a dissertation for awarding the educational and scientific degree "doctor"

by field of higher education 3. Social, economic and legal sciences,

professional direction: 3.2. Psychology, doctoral program "Pedagogical and Age Psychology"

Author: Hristina Nedyalkova

Topic: "PERSONAL CHARACTERISTICS AND DIFFERENTIAL CHARACTERISTICS
OF CONSUMER BEHAVIOR IN YOUTH "

Research supervisor: Assoc. Dr. Biliana Yordanova -SWU "Neofit Rilski", Blagoevgrad

1. General presentation of the procedure and the doctoral student

The set presented by the doctoral student Hristina Nedyalkova, including materials on paper, is in accordance with the requirements of the ZRASRB, the Regulations for its application, it contains all the necessary documents, incl. abstract and publications on the subject. On the basis of which I consider the procedure to be lawful.

2. Relevance of the topic

I find the topic of the dissertation development "Personal characteristics and differential features of consumer behavior in youth" to be undeniably relevant, given the consumer society in which the young generation grows up and forms its worldview and value system.

The author skilfully presents the scientific observations on the subject to the point where the view is confirmed that consumer choices are a possible and acceptable way to develop distinctiveness and build a positive self-concept, as well as that individuals' possessions are considered an element of their identity.

In her dissertation, Hristina Nedyalkova aims to investigate the existence of a relationship between consumer behavior, operationalized through impulsivity and the need for uniqueness in youth, and personal characteristics: self-esteem, locus of control, narcissism and perceived stress, with the aim of establishing which of the studied personal characteristics are more pronounced in the youth in the process of consumer behavior.

In the research field, there is a considerable number of studies devoted to consumer behavior in youth and at the same time indications of the need for more studies in relation to the specifics and peculiarities of choices in the consumer behavior of Generation Z.

Certainly the applied research approach is creative.

3. Knowing the problem

Hristina Nedyalkova demonstrates high levels of awareness and knowledge of issues related to the essence of consumer behavior, psychological characteristics and peculiarities of adolescents, as well as the investigated personality constructs in the presented study.

It is also important to note the fact that the doctoral student has many years of professional experience in counseling adolescents in a school institution, which in turn provides an explanation for the successfully conducted and strictly followed procedure of the conducted study of adolescents in a school environment.

4. Research methodology

The presented statistical analysis of the collected data, as well as the research design of the empirical study itself, reveal a well-thought-out concept of the dissertation work. Relevant methods of empirical data collection were used, which include: 1. Self-rating scale, 2. Locus of control test, 3. Narcissism questionnaire NPI-40, 4. Barratt scale of impulsivity - BIS - 11, 5. Scale for Measuring the Need for Uniqueness, 6. Scale for Assessing Perceived Stress.

Undoubtedly, the performed statistical procedures correspond to the purpose of the study.

5. Characterization and evaluation of the dissertation work and contributions

Technically, the dissertation work consists of several parts spread over 207 pages: an introduction, four clearly defined chapters, a conclusion, a bibliography and 6 appendices. The attached literature reference contains 173 sources, of which 54 in Cyrillic, 114 in Latin and 5 electronic sources. In terms of the presented content, the work is characterized by the following features: In the first chapter, the leading theories regarding consumer behavior are thoroughly and competently examined in theoretical terms; the psychological features of adolescence and youth; consumer behavior in youth, and separately from that, impulsivity and the need for uniqueness as determinants of consumer behavior are examined in detail. In the second chapter, the doctoral student presents the overview of the researched personal characteristics and differential features in youth consumer behavior, and here the researches carried out so far on the studied constructs are examined in great detail both from a theoretical aspect and from a scientific point of view: 1. Self-evaluation; 2. Locus of control; 3. Narcissism; 4. Impulsivity; 5. Need for uniqueness; and 6. Inhibited stress. Next, chapter three and chapter four present the setting and organization of the empirical study and the analysis of the obtained results. They clearly state both the research design and all procedures, analyzes and interpretations of the data obtained, which represent the essence of the dissertation.

The research tasks set for development in her work are related to the study and establishment of the joint effects of self-esteem, locus of control and perceived stress on impulsivity by means of stepwise regression analysis; a study of the interrelationships between the psychopathic personality organization, as a measure of which the author uses the perceived values of narcissism, and the need for uniqueness; a study of the direct effects of the studied constructs on the need for uniqueness and impulsivity was also carried out; Differences in some socio-demographic factors (gender, age, class and siblings in the family) were also established in relation to the consumer behavior and the studied personality constructs of the adolescents.

Hristina Nedyalkova purposefully investigates the working hypotheses raised in her work, as an important conclusion is the confirmation of the main research hypothesis about the existing

interrelationship between consumer behavior in youth and the investigated personality characteristics.

The noted contributions of the doctoral student can be summarized in the following order:

1. An up-to-date overview of the theoretical concepts of consumer behavior in youth;
2. The specially studied combination of constructs, in which the establishment of interrelationships with consumer behavior is sought. At the moment, such a complex combination of the studied personality characteristics is not found, which makes it unique in its essence.
3. Expansion of scientific observations on the topic of consumer behavior among adolescents;
4. A large number of persons (392) aged between 15-19 were examined.
5. Opening opportunities for further deepening of the research;
6. As well as an opportunity to prepare strategies and preventive programs with the aim of forming a more reasonable consumer behavior among adolescents;
7. A significant contribution is also the consideration of the problem of identification among young people through the consumer choices they make.
8. Up-to-date results are provided on the topic of impulsivity as one of the leading characteristics of young people in their consumer behavior, as well as the obtained values reflecting its dependence on the joint influence of locus of control and perceived stress.
9. Another contribution is the study of the need for uniqueness as a characteristic among adolescents, as it is decidedly under-studied in the Bulgarian socio-cultural context.
10. On the basis of the results obtained from the psychometric procedures carried out with instruments with cross-cultural validity, it is possible that these scales will be used in the future as reliable instruments.

5. Characterization and evaluation of the dissertation work and contributions

Technically, the dissertation work consists of several parts spread over 207 pages: an introduction, four clearly defined chapters, a conclusion, a bibliography and 6 appendices. The attached literature reference contains 173 sources, of which 54 in Cyrillic, 114 in Latin and 5 electronic sources. In terms of the presented content, the work is characterized by the following features: In the first chapter, the leading theories regarding consumer behavior are thoroughly and competently examined in theoretical terms; the psychological features of adolescence and youth; consumer behavior in youth, and separately from that, impulsivity and the need for uniqueness as determinants of consumer behavior are examined in detail. In the second chapter, the doctoral student presents the overview of the researched personal characteristics and differential features in youth consumer behavior, and here the researches carried out so far on the studied constructs are examined in great detail both from a theoretical aspect and from a scientific point of view: 1. Self-evaluation; 2. Locus of control; 3. Narcissism; 4. Impulsivity; 5. Need for uniqueness; and 6. Inhibited stress. Next, chapter three and chapter four present the setting and organization of the empirical study and the analysis of the obtained results. They clearly state both the research design and all procedures, analyzes and interpretations of the data obtained, which represent the essence of the dissertation.

The research tasks set for development in her work are related to the study and establishment of the joint effects of self-esteem, locus of control and perceived stress on impulsivity by means of stepwise regression analysis; a study of the interrelationships between the psychopathic personality organization, as a measure of which the author uses the perceived values of narcissism, and the need for uniqueness; a study of the direct effects of the studied constructs on the need for uniqueness and impulsivity was also carried out; Differences in some socio-demographic factors (gender, age, class and siblings in the family) were also established in relation to the consumer behavior and the studied personality constructs of the adolescents.

Hristina Nedyalkova purposefully investigates the working hypotheses raised in her work, as an important conclusion is the confirmation of the main research hypothesis about the existing interrelationship between consumer behavior in youth and the investigated personality characteristics.

The noted contributions of the doctoral student can be summarized in the following order:

1. An up-to-date overview of the theoretical concepts of consumer behavior in youth; 2. The specially studied combination of constructs, in which the establishment of interrelationships with consumer behavior is sought. At the moment, such a complex combination of the studied personality characteristics is not found, which makes it unique in its essence. 3. Expansion of scientific observations on the topic of consumer behavior among adolescents; 4. A large number of persons (392) aged between 15-19 were examined. 5. Opening opportunities for further deepening of the research; 6. As well as an opportunity to prepare strategies and preventive programs with the aim of forming a more reasonable consumer behavior among adolescents; 7. A significant contribution is also the consideration of the problem of identification among young people through the consumer choices they make. 8. Up-to-date results are provided on the topic of impulsivity as one of the leading characteristics of young people in their consumer behavior, as well as the obtained values reflecting its dependence on the joint influence of locus of control and perceived stress. 9. Another contribution is the study of the need for uniqueness as a characteristic among adolescents, as it is decidedly under-studied in the Bulgarian socio-cultural context. 10. On the basis of the results obtained from the psychometric procedures carried out with instruments with cross-cultural validity, it is possible that these scales will be used in the future as reliable instruments.

6. Assessment of the publications and personal contribution of the doctoral student

The presented 4 publications are fully related to the topic of the dissertation, as they were published in scientific electronic journals. I have no doubt that the work prepared is the personal work of the doctoral student, as well as that the results obtained and the accompanying contributions to the analyzes carried out are the personal merit of Hristina Nedyalkova.

7. Abstract

In both structural and content aspects, the abstract fully correctly reflects the main parts of her dissertation. It shows the key theoretical statements, the design and the analyzes of the obtained results. The graphic material presented is of very good quality and definitely of high utility.

8. Recommendations for future use of dissertation contributions and results

I recommend the realization of more scientific publications on the subject, which reflect more of the statistical results obtained and analyzes carried out from the research work, in order to enable a more extensive popularization than has been done so far, which will

contribute to a better clarification and precisng the psychological aspects of consumer behavior in the studied age period.

Apart from that, I encourage the doctoral student to carry out her stated intentions for future research on the topic, some of which with the application of a specific methodological toolkit for measuring consumer behavior.

CONCLUSION

The dissertation work of Hristina Nedyalkova was carried out at a high scientific level, possessing original contributions.

I find that the PhD student has very good psychological and research knowledge. The presented scientific contributions are of both theoretical and methodological and applied-practical nature.

Given the above, I confidently give my positive assessment and will vote FOR the awarding of the educational and scientific degree "doctor" to CHRISTINA NEDYALKOVA in the field of higher education: 3. Social, economic and legal sciences, professional direction 3.2. Psychology; doctoral program "Pedagogical and Age Psychology".

Date: 01.02.2024

Prepared the opinion:.....

/ Assoc. Prof. Stoil Mavrodiev Ph.D., D.Sc. /